

Studenti iz hrvatskih zemalja na sveučilištu u Olomoucu u ranome novom vijeku (1569. – 1781.) s posebnim osvrtom na studente iz križevačkoga kraja

HRVOJE PETRIĆ

Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
h.petric@inet.hr

Pregledni članak
Review article

Primljeno/*Received*: 15. 11. 2010.
Prihvaćeno/*Accepted*: 10. 12. 2010.

Autor u članku obrađuje studente koji su podrijetlom bili iz hrvatskih zemalja, a u ranome su novovjekovlju studirali na sveučilištu Olomouc u Moravskoj. Posebnu je pozornost posvetio obradi manje poznatih podataka o Križevčanima, a među njima i o obrazovanju Ivana Zakmardija Dijankovečkoga. Njegovo je obrazovanje počelo na isusovačkoj gimnaziji u Zagrebu, a završilo je u Olomoucu, gdje se školovao između 1615. i 1617. godine.

Autor je utvrdio kako je u Olomoucu studiralo sveukupno 56 studenata koji su podrijetlom bili iz hrvatskih zemalja. Najveći broj njih, uključujući i Ivana Zakmardija, na tome je sveučilištu studirao tijekom prve polovine 17. stoljeća. No veći broj studenata koji su svojim podrijetlom pripadali današnjemu kontinentalnom dijelu Hrvatske, u Olomoucu se školovao već i u drugoj polovini 16. stoljeća. Podatci o prvom studentu s toga prostora zabilježeni su 1569. godine. Nakon druge polovine 17. stoljeća broj studenata iz hrvatskih krajeva uvelike se smanjio. Štoviše, u drugoj polovini 18. stoljeća u Olomoucu su studirala tek njih petorica. Svoja istraživanja o studentima iz hrvatskih zemalja koji su studirali u ovome gradu, zaključio sam s 1781. godinom. Osim Ivana Zakmardija Dijankovečkoga na sveučilištu je u Olomoucu studiralo još nekoliko studenata koji su bili podrijetlom iz Križevaca. Ovom prilikom ističem tek njih trojicu: Ivan Maljak, Nikola Bengler, Atanazije Anckelin.

Ključne riječi: rani novi vijek, sveučilište Olomouc, Ivan Zakmardi Dijankovečki, Nikola Bengler

Sveučilište Olomouc (danas Sveučilište Palačkoga u Olomoucu) osnovano je u drugoj polovini 16. stoljeća te je to drugo po starosti sveučilište u današnjoj Češkoj. Tamošnje je isusovačko učilište počelo s radom 1566. godine, a 1573. dobilo je prava sveučilišta.¹

U ovom je članku dan pokušaj priloga poznavanju studenata podrijetlom iz hrvatskih zemalja koji su u ranome novom vijeku studirali u Olomoucu, središtu Moravske do 1641. godine. Utvrdio sam postojanje 56 studenata podrijetlom iz hrvatskih zemalja koji su studirali u Olomoucu

od druge polovine 16. pa do pred kraj 18. stoljeća. Posebnu sam pozornost posvetio četvorici bivših olomoučkih studenata podrijetlom iz križevačkoga kraja.

Najviše ih je studiralo u prvoj polovini 17. stoljeća (kada i Ivan Zakmardi Dijankovečki). Razmjerno je visok broj studenata podrijetlom iz današnjega kontinentalnog dijela Hrvatske moguće pronaći već u drugoj polovini 16. stoljeća, kada ih je tamo zapisano 13. Spomenima kako je prvi student (zapravo gimnazijalac) s ovog prostora zabilježen 1569. godine. Tijekom prve polovine 17. stoljeća broj je studenata najveći i iznosi 23. U drugoj polovini 17. stoljeća zapisano je svega 9 studenata, što znači da od druge polovine 17.

¹ <http://www.upol.cz/en/links/about/history/> – pristup ostvaren 14. listopada 2010.

stoljeća broj studenata iz hrvatskih krajeva pada: u prvoj polovini 18. stoljeća bilo ih je šest, a u drugoj svega pet. Posljednji je student zabilježen 1781. godine.² Najveći je broj studenata tamo studirao u posljednjem desetljeću 16. i u prva dva desetljeća 17. stoljeća.

Podrijetlo je studenata uglavnom nepoznato, a tek je za desetak njih moguće utvrditi kako su pripadali plemstvu. Za većinu se studenata može ustanoviti točno mjesto podrijetla. Najviše je studenata (po četvero) u Olomoucu studiralo podrijetlom iz Križevaca, Zagreba i Varaždina, po dvoje iz Bistrice i Zemuna, a po jedan student iz Siska, Križovljana (Radovečkoga), Velikog Tabora, Pokupskoga, Kravarskoga, Špikovine, Novoga, Ladinca, Vinice, Zaboka, Domagovića, Krapine, Drnja, Koprivnice, Čakovca, Cesargrada, Kostajnice i Petrovaradina. Za 36 studenata upisana je oznaka »Croata«, za 6 »Ungarus«, za 5 »Illyrus« i za 2 »Pannonius«.

Iz Križevaca je studiralo četvero studenta, što je, u usporedbi s ostalim hrvatskim gradovima iz kojih su studenti odlazili u Olomouc, najveća zastupljenost. Broj je Križevčana na ovom sveučilištu ravan broju studenata iz najvažnijih gradova Kraljevine Hrvatske i Slavonije – Zagreba i Varaždina. Iz Križevaca su osim Ivana Zakmardija Dijankovečkoga studirali još Ivan Maljak, Nikola Benger i Atanazije Anckelin.

Životopis Ivana Zakmardija Dijankovečkoga (umro 1667.) dobro je poznat. On je školovanje počeo na isusovačkoj gimnaziji u Zagrebu.³ Nakon toga je studirao na sveučilištu Olomouc u Moravskoj. Npr. u *Hrvatskoj enciklopediji* piše kako je on tamo završio studij 1625. godine.⁴ Činjenica je da se on od te godine spominje u Hrvatskoj, što je utvrdio Karlo Horvat, no dosada nije bilo poznato kada je studirao u Olomoucu. Prema uvidu u popise studenata ovoga sveučilišta moguće je utvrditi kako je on tamo godine 1615.

zapisan kao polaznik »humaniora«, tj. gimnazije, a već 1617. kao student filozofije.⁵ Drugih zapisao o njegovu studiranju u Olomoucu nemamo. Kako je 1617. zapisan kao student filozofije, možda je moguće preispitati do sada pretpostavljenu godinu njegova rođenja.⁶

O Ivanu Maljku iz Križevaca postoji vrlo malo podataka. Moguće je utvrditi kako je u Olomoucu studirao filozofiju 1642. godine. Poslije se spominje kao profesor na znamenitome pavlinskom učilištu u Lepoglavi.⁷

Nikola Benger (1695. – 1766.) također je Križevčanin. O njegovu životu i školovanju postoji dosta podataka. Poznato je kako je pavlinske redovničke zavjete položio godine 1713. Do sada se smatralo kako je srednju naobrazbu te bogoslovske nauke završio u Lepoglavi, gdje je 1721. postao doktor teologije i profesor.⁸ Za Križevce je posebno važan jer je 1730. objavio djelo o štovanju kipa Majke Božje u Koruškoj (danas dio Križevaca).⁹ No do sada je bio nepoznat detalj da je Nikola Benger u Olomoucu studirao teologiju 1716. godine.¹⁰

Malo se zna i o Atanaziju Anckelinu koji je bio rodom iz Križevačke krajine. U Olomoucu je studirao teologiju 1735. i 1736. godine. Poznato je tek kako je poslije bio pripadnik Pavlinskog reda.¹¹

2 Cinek, František, *Matricula Academiae Olomouensis (1576-1631)*, Rocenka Cyrilometodějsky Fakulty Bohoslovecké v Olomouci za dobu ad r. 1918. do r. 1928., Olomouc, 1929., str. 42 – 157; Varga, Júlia, *Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches 1560-1789*, Budapest, 2004., str. 206, 302 – 304.

3 Horvat, Karlo, *Ivan Zakmardi, protonotar kraljevstva hrvatskoga*, Rad JAZU, knj. 160, JAZU, Zagreb 1905., str. 57.

4 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 11, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 2009., str. 671.

5 Varga, Júlia, *Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches 1560-1789*, Budapest, 2004., str. 303.

6 U *Hrvatskoj enciklopediji* piše kako je Ivan Zakmardi rođen oko 1600. godine, a to je mišljenje preuzeto očito iz članka *Ivan Sakmardi Dijankovečki* koji je Ivan Kukuljević Sakcinski objavio u sklopu rada *Književnici u Hrvatah s ove strane Velebita, živivši u prvoj polovini XVII. vieka*, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. IX, Zagreb, 1868., str. 193. Karlo Horvat pak drži kako je rođen »negdje na početku XVII. vieka«.

7 Varga, Júlia, *Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches 1560-1789*, Budapest, 2004., str. 303.

8 Antoljak, Stjepan, Nikola Benger, *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 1, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zageb 1983, str. 648; Sekulić, Ante, *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti. Prinosi za povijest književnosti u Hrvata*, knj. 6, Sekcija DHK i Hrvatskoga centra PEN-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljentištvu, Zagreb 1997., str. 399 – 410.

9 *Regina martyrum innumeris gratiis corusca, Dei mater dolorosa Maria. Crisiensis urbis urbs refugii, ... Sive Historica expositio ortus, progresus, & miraculorum thaumaturgae statuæ B. V. Dolorosae, Crisii ... erectæ. : Conscripta, p er p.f. Nicolaum Benger ... Typis vero data ... Czestochowa, 1730*; To je djelo s latinskoga na hrvatski preveo Ljudevit Plačko, a objavljeno je pod naslovom *Kraljica mira*, Ogranak Matice hrvatske Križevci, Križevci, 1996.

10 Varga, Júlia, *Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches 1560-1789*, Budapest, 2004., str. 303.

11 Isto, str. 304.

Ivan Maljak, Nikola Benger i Atanzije Anckelin zapisani su kao Hrvati (»Croata«), Ivan je Zakmardi jedanput upisan kao Ilir (»Illyrus«),¹² a drugom prigodom kao Panonac (»Pannonius«). Pitanje i rješavanje konteksta njihove autoidentifikacije trebalo bi biti predmet budućih istraživanja.

Na kraju je moguće zaključiti kako je na sveučilištu u Olomoucu tijekom ranoga novog vijeka studirao znatan broj studenata koji su bili podrijetlom iz hrvatskih zemalja te je ono utjecalo na naobrazbu dijela intelektualaca podrijetlom iz

hrvatskih krajeva. No treba istaknuti kako je broj onih koji su studirali u Olomoucu, bio znatno niži nego primjerice pojedinaca koji su svoju naobrazbu stjecali na sveučilištima u Beču ili Grazu. Pri analizi podrijetla studenata upada u oči razmjerno visoka zastupljenost studenata iz križevačkoga kraja, koji su svi odreda bili povezani s Pavlinskim redom. Ivan Zakmardi Dijankovečki doveo je Pavlinski red u Križevce, a preostala trojica olomoučkih studenata iz križevačkoga kraja bili su istaknuti pripadnici Pavlinskog reda.

Prilog – Katalog studenata iz hrvatskih zemalja na sveučilištu Olomouc (1569. – 1781.)

Ime	Prezime	Naselje	Podrijetlo	Stalež	Godina
Marcus	Pitačić	Sisciensis			1569. – 1574.
Michael	Britwitzius		Croata		1577.
Paulus	Paulakovitz		Croata	Nobilis	1577.
Andreas	Kossodolcius	Gayancz, Zagrebačka županija)	Illyrus		1585. – 1588.
Christophorus	Dombrinus	(Zagreb)			1592. – 1594.
Petrus	Wragovitius	S. Cruce, Comit. Varasd. (Križovljan Radovečki)		(Nobilis)	1593. – 1594.
Bartholomaeus	Jacomini		Illyrus		1594.
Stephanus	Franiaty (Franiasy)		Croata		1595.
Nicolaus	Mithuizy (Mithrizy)	Noviensis	Ungarus		1597.
Paulus	Satzicius		Croata		1597.
Stephanus	Ratthkay (Radkai)	(Veliki Tabor)		(Nobilis)	1598.
Joannes	Mislenicz	(Pokupsko)			1599.
Michael	Sagoriensis	(Zagorje)	Croata		1599.
Matthias	Cusinus		Croata		1603.
Paulus	Wranchicz		Croata		1603.
Lucas	Wukowicz		Croata		1603.
Petrus	Domaldovich		Croata		1604. – 1608.
Michael	Benkovich		Croata		1605.
Joannes	Deithey	Jurikovicz	Pannonius	Nobilis	1612.
Mattheus	Vodopia	(Kravarsko)	Croata		1613. – 1614.
Petrus	Baxai	De Spiekovina	Croata	Nobilis	1615.

¹² O ilirskom ideologemu u 17. stoljeću usp. Blažević Zrinka, *Ilirizam prije ilirizma*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2008.

Ime	Prezime	Naselje	Podrijetlo	Stalež	Godina
Joannes	Sakmardius (Sakmardy)	(Križevci)	Illyrus, Pannonius	Nobilis	1615.
Valentinus	Lukesicz	Zagrabiensis	Croata	Nobilis	1616.
Casparus	Ugronowith (Vysnovit, Vgrinouit)	Ladinetz, Lodinecz (Ladinec)	Croata	Nobilis	1617.
Casparus	Gorian	(Vinica)	Croata		1619.
Joannes	Zaboky	(Zabok)	Croata		1623.
Matthias	Peruanicz		Croata		1629.
Osvaldus	Wisnek		Croata		1630.
Martinus	Borkovich (Barcho- vich, Burkovich)	(Domagović)	Croata		1631. – 1632.
Emericus	Jakussitch	De Oborma		Liberi Baro	1631.
Michael	Vindich	Varasdensis	Croata		1634.
Martinus	Blasckowitcz		Croata		1635.
Carolus (Jacobus?)	Petrachius (Petrachij, Petrachicz)		Illiricus		1637., 1639.
Georgius	Besseditz (Resseditz)	Bistricensis	Croata		1637.
Michael	Besseditz (Resseditz)	Bistricensis	Croata		1637.
Joannes	Maliak	Crisiensis	Croata		1642.
Gerardus	Choruat	Zagrabiensis	Croata		1651.
Joannes	Rochoschitz (Rokochich)	Varasdinensis	Croata		1651, 1652.
Jacobus Sigismundus	Solari	Varasdensis	Croata		1651.
Benedictus	Jurinich	Krapinensis	Croata		1654., 1655.
Thomas	Ivanchich	Drnensis	Croata		1662.
Dominicus	Kos	Zagrabiensis	Croata		1669.
Andreas	Iwankowits	Kapronczensis	Croata		1682.
Joannes Baptista	Freind	Schacaturne	Ungarus	Nobilis	1684.
Antonius	Glogowsky	Ceasariensis	Croata		1699.
Nicolaus	Benger	Crisinensis	Croata		1716.
Bern(ardus)	Gallius	Provincia Croatiae			1721.
Josephus	Norssiech	Provinciae Croatia			1725.
Athanasius	Anckelin	Confinii Crisiensis	Croata		1735., 1736.
Stephanus	Celchich	Turopolensis	Croata		1738.
Michael	Turcseny	Kostanicensis	Ungarus		1748.
Joannes	Rutzek	Lidovanensis			1748.
Christophorus	Wieser	Semelinensis (Zemun)	Ungarus		1753.
Joannes	Wieser	Semliensis (Zemun)	Ungarus		1753.
Ant(onius)	Bayro	Petrovaradiniensis	Hungarus		1760.
Thomas	Gavenda	Varasdinensis	Croata		1781.

Izvor: Cinek, František, *Matricula Academiae Olomouensis (1576-1631), Rocenka Cyrilometodsky Fakulty Bohoslovecké v Olomouci za dobu ad r. 1918. do r. 1928.*, Olomouc, 1929., str. 42 – 157; Varga, Júlia, *Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches 1560-1789*, Budapest, 2004., str. 206, 302 – 304.

Summary

Students from Croatian lands at Olomouc University in early Modern Age (1569- 1781); students from Križevci area

Keywords: early Modern Age, Olomouc University, Ivan Zakmardi Dijankovečki, Nikola Benger

The author writes of the students from Croatian regions who studied at Olomouc University in Moravia. A special interest is given to records referring to Ivan Zakmardi Dijankovečki and other Križevci born students.

Ivan Zakmardi started his education in Jesuit high school in Zagreb and completed it in Olomouc, where he spent the time between 1615 and 1617. A total of 56 students from Croatia studied there, mostly in the first half of the 17th century. However, a greater number of students from the inland of Croatia came there in the 16th century. Records kept at the university tell us that the first student came in 1569. In the second half of the 17th century the number of students decreased significantly and by the end of the 18th century there were no more than five students. This research does not cover periods after 1781.

Apart from Ivan Zakmardi Dijankovečki some other students originating from Križevci studied at Olomouc University: Ivan Maljak, Nikola Benger, Atanazije Anckelin.